

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep.
0030 Oslo

Vår ref: 17/2780

Vår dato: 15.juni 2017

Høringsuttalelse – Forslag til endringer i barneloven og statsborgerloven

Vi viser til høringsbrev av 3. april 2017 om forslag til endringer i barneloven og statsborgerloven. Bakgrunnen for forslagene er blant annet at det er særlige identitetsutfordringer knyttet til foreldreskap og statsborgerskap for barn født i utlandet. Vi er positive til formålet med forslagene som først og fremst er å motvirke at det gis uriktige opplysninger om hvem som er far for å oppnå norsk statsborgerskap for barn født i utlandet, men også å sikre barnets rettigheter etter FNs barnekonvensjon.

Vi har noen merknader til enkelte punkter, og vi har kommentert under de aktuelle punktene i høringsnotatet.

3.3 Barneloven og folkeregisterloven

Under overskriften «Farskap fastsatt i utlandet som anerkjennes etter norsk rett» uttales det at NAV Internasjonalt har kompetanse til å avgjøre slike saker.

Etter ny organisering i NAV er det NAV Familie- og pensjonsytelser som behandler disse sakene. Den formelle avgjørelsesmyndigheten ligger hos Arbeids- og velferdsdirektoratet. I en fremtidig lovproposisjon bør det derfor stå Arbeids- og velferdsdirektoratet, jf. departementets forskrift av 31. mai 2006 «Delegering av myndighet til Arbeids- og velferdsdirektoratet etter barnelova § 85 andre ledd.»

3.4 Statsborgerloven og passloven

Den foreslåtte endringen i statsborgerloven innebærer at foreldreskap skal følge av barneloven. Medmorskap er i denne sammenheng ikke nevnt spesifikt, men vi legger til grunn at bestemmelsen også skal gjelde for medmor. Vi anbefaler at dette fremkommer i lov, forskrift eller proposisjon.

5.1 DNA-test ved erklæring av farskap for barn født i utlandet

Departementet foreslår å endre barneloven slik at det i enkelte tilfeller blir mulig å be om DNA-test for barn født i utlandet. Dette gjelder tilfeller hvor en slik test er nødvendig fordi mor, barnet eller oppgitt far ikke kan godtgjøre sin identitet, eller det er grunn til å tro at det er gitt uriktige opplysninger om hvem som er far for å oppnå norsk statsborgerskap for barnet. Det foreslås videre at konsekvensen av en manglende biologisk tilknytning, eller DNA-test som viser at mannen ikke kan være far, bør være at det ikke er anledning til å erklære farskap.

YTELSESAVDELINGEN // ARBEIDS- OG VELFERDSDIREKTORATET

Postadresse: Postboks 5, St. Olavs plass // 0130 OSLO

Besøksadresse: Sannergt. 2 // 0557 Oslo
Tel: 21071000 // Faks:

www.nav.no //

NAV mottar i dag farskapserklæringer for en del barn som er født i utlandet. Dette er tilfelle både når mor og far møter på NAV-kontoret sammen, og når mor i utlandet har oppgitt en far til norske myndigheter, og far senere møter alene på et NAV-kontor. Også skatteetaten og domstolene har anledning til å ta i mot farskapserklæringer for barn født i utlandet.

Høringsnotatets hovedfokus er på tilfeller hvor partene er i utlandet og en utenriksstasjon skal vurdere om det skal kreves DNA-test før farskap kan erklæres. Slik vi forstår bestemmelsen vil den imidlertid også åpne for at myndighetene her i Norge kan be om DNA-test før erklæring om farskap kan gis. For å ivareta partenens rettsikkerhet er det viktig at lovbestemmelsen praktiseres likt av alle som kan ta imot farskapserklæringer etter barneloven § 4. Det er uheldig om den enkelte myndighet eller saksbehandler skal foreta en skjønnsmessig individuell vurdering av om vilkåret for å kreve DNA-test er oppfylt eller ikke.

Slik forslaget er utformet vil det kunne medføre ulik tolkingspraksis hos de ulike myndighetene som kan ta imot farskapserklæringer. For å forhindre dette, må det fremkomme klart i lov, forskrift eller proposisjon når DNA-test kan kreves. Det bør videre utarbeides felles retningslinjer for de myndighetene som kan be om DNA-test. Det må i tillegg tas stilling til hvem som eventuelt skal ha ansvar for å utarbeide retningslinjer, skjemaer og rutiner for gjennomføring av DNA-test før erklæring om farskap.

Vi ser allerede nå at den foreslåtte bestemmelsen vil by på utfordringer for både NAV og skatteetaten. Dette gjelder hovedsakelig saker hvor far tar kontakt med NAV eller skatteetaten for å erklære farskap og mor og barn oppholder seg i utlandet. Vi legger til grunn at det i større utstrekning enn i dag vil måtte innhentes opplysninger om identiteten til mor og barn før far får anledning til å erklære farskap i slike saker. Det samme vil være tilfelle for saker der barnet fødes i utlandet, mor flytter til Norge før farskap fastsettes og far er bosatt i utlandet.

Departementet spør om det bør gis anledning til å vurdere om det er rimelige grunner til at anmodningen om DNA-test ikke imøtekommes av foreldrene. En slik bestemmelse vil innebære en skjønnsmessig vurdering av begrunnelsen for ikke å imøtekomme kravet om DNA-test. Av samme grunner som nevnt ovenfor ønsker ikke NAV at det åpnes for en slik skjønnsmessig vurdering. Dette bør ikke overlates til saksbehandlers skjønn i enkeltsaker. Dersom departementet likevel ønsker å åpne for en slik mulighet må det være klart definert hva som kan anses som rimelig grunn for ikke å imøtekomme kravet. NAV legger videre til grunn at kravet om DNA-test vil kunne oppheves dersom det i etterkant innleveres tilstrekkelig dokumentasjon til å vurdere partenens identitet.

Hvordan saksbehandlingen er tenkt gjennomført i praksis må utredes nærmere. Det er uklart om det skal fattes en beslutning/vedtak av den aktuelle myndigheten hvis en DNA-test viser at mannen ikke kan være far, eller far avslår å imøtekomme krav om DNA-test. En slik beslutning/vedtak må registreres slik at andre instanser som etter barneloven § 4 kan ta imot farskapserklæring har tilgang på opplysningene og ikke tar i mot en erklæring av farskap uten å foreta den samme vurderingen. Det må ikke åpnes for en ordning der en av myndighetene avslår å ta imot en erklæring, mens en annen senere tar imot erklæring fra samme person. Det

må også være klart hva konsekvensen vil bli hvis så skjer. Dette er ikke drøftet i høringsnotatet, og bør utredes nærmere.

Dersom far ikke får erklære farskap, tilsier hensynet til rettssikkerhet at partene bør få prøvd saken sin på nytt. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil anbefale at en beslutning eller et vedtak om ikke å ta i mot erklæring om farskap ikke bør være gjenstand for klage, og at barneloven § 11 fjerde ledd endres slik at partene gis anledning til å reise sak for domstolen.

Dersom avgjørelsen skulle være gjenstand for klage, vil klagen i utgangspunktet bli behandlet av ulike overordnede organer etter hvilken av de administrative myndighetene som har avvist å ta i mot erklæringen. Ingen av etatene som etter barneloven § 4 kan ta imot farskapserklæringer har dette som en kjerneoppgave, og klagebehandlingen bør derfor ikke legges til NAV eller en annen av disse.

Sannsynligvis vil den foreslåtte bestemmelsen også medføre at en del personer velger å fastsette farskap i utlandet, og resultere i at NAV mottar flere søknader om anerkjennelse av farskap fastsatt i utlandet etter barneloven § 85 2. ledd. I slike tilfeller har NAV ikke hjemmel til å be om DNA test før en avgjørelse fattes.

5.1.3. Behandling av personopplysninger, personvernmessige konsekvenser

Behandlingsansvarlig og databehandler

Departementet foreslår at DNA-test etter barneloven § 4 nytt fjerde ledd behandles på samme måte som i andre farskapssaker. Forslaget innebærer at det er den som til enhver tid har fått i oppgave å analysere DNA-tester etter barneloven, som er databehandler også etter forslaget. Videre vil det være den som ber om DNA-test etter § 4 nytt fjerde ledd som er behandlingsansvarlig.

Det er uklart for oss hvordan saksbehandlingen og ansvarsfordelingen etter at DNA-test foreligger skal fungere i praksis. Det vil derfor være behov for å utrede om dagens databehandleravtaler mellom henholdsvis Domstoladministrasjonen/Arbeids- og velferdsdirektoratet og Nasjonalt folkehelseinstitutt er dekkende. Samt om det er behov for å inngå nye avtaler mellom de øvrige myndighetene som kan kreve DNA-test etter barneloven § 4 nytt fjerde ledd og Nasjonalt folkehelseinstitutt.

5.2 Erklæring ved utenriksstasjon

Departementet foreslår å innsnevre dagens ordning slik at farskap bare skal kunne erklæres til utsendt utenriktjenestemann, og ikke for honorær representant.

Med de utvidede oppgaver, som det å skulle vurdere behovet for DNA-test vil innebære, mener vi at det er nødvendig å begrense hvilke myndighetspersoner som kan be om DNA-test. Vi bemerker at det for enkelte brukere i utlandet kan medføre lang avstand til nærmeste utsendt utenriktjenestemann og økte reiseutgifter i forbindelse med erklæring av farskap, forøvrig har NAV ikke kommentarer til forslaget.

5.4 Tilfeller der farskap kan fastsettes både i Norge og utlandet

5.4.2 Når skal myndighetene la være å ta en sak under behandling

Det er foreslått å tilføye et nytt annet ledd i barneloven § 81. Den foreslåtte bestemmelsen innsnevrer norsk jurisdiksjon ved at farskap i noen tilfeller ikke skal fastsettes i Norge, selv om en av partene er bosatt i Norge. Den nye bestemmelsen skal gjelde for tilfeller der farskap kan fastsettes i et land som partene har nær tilknytning til. Det anføres i høringsnotatet at det ikke alltid vil være til barnets beste å få fastsatt farskap etter norsk rett. Dette da enkelte land etter sin nasjonale lov ikke vil legge til grunn farskap/statsborgerskap fastsatt etter norsk rett.

Vi er skeptiske til et forslag som innebærer at NAV skal undersøke en families tilknytning til et annet land for å vurdere om denne er sterkere enn tilknytningen familien har til Norge. NAV ønsker heller ikke å måtte vurdere hvilket lands myndigheter som best kan ivareta barnets beste. Etter vår oppfatning må reglene for når norske administrative myndigheter kan la være å ta en sak under behandling være så klare og utvetydige som mulig.

Når farskap kan fastsettes etter norsk rett, bør utgangspunktet være at norske administrative myndigheter bistår for å få fastsatt farskapet. Adgangen til å la være å ta en sak under behandling bør begrenses til domstolene og tilfeller hvor NAV eller partene har reist sak om fastsettelse av farskap. Barnets rett til en far er et prinsipp som må tillegges stor vekt.

Arbeids- og velferdsdirektoratet viser ellers til at forslaget sannsynligvis vil resultere i at NAV mottar flere søknader om anerkjennelse av farskap fastsatt i utlandet etter barneloven § 85 2. ledd.

Dersom forslaget likevel videreføres tilsier rettssikkerhetsmessige hensyn at partene får prøvd saken sin på nytt. Arbeids- og velferdsdirektoratet vil anbefale at en beslutning eller et vedtak om å la være å ta en sak under behandling ikke bør være gjenstand for klage, men at barneloven § 11 fjerde ledd endres slik at partene, dersom de ønsker farskap fastsatt i Norge, kan reise sak for domstolen. Dersom avgjørelsen skulle være gjenstand for klage, vil klagen i utgangspunktet bli behandlet av ulike overordnede organer etter hvilken av de administrative myndighetene som har avvist å ta i mot erklæringen. Ingen av etatene som kan ta imot farskaps erklæringer har dette som en kjerneoppgave og klagebehandlingen bør derfor ikke legges til NAV eller en annen av disse.

7. Merknader til de enkelte bestemmelser

7.1 Til statsborgerloven

Som nevnt under punkt 3.4 ovenfor, vil barnet få norsk statsborgerskap også etter norsk medmor. Selv om det i barneloven § 4 tredje ledd er slått fast at regler i lov og forskrift som gjelder for en far gjelder tilsvarende for medmor, bør det vurderes om medmor bør omtales konkret.

7.2. Til barneloven

I § 4 første ledd tas det inn en endring som skal ha som formål å fastslå at farskap ikke kan førstegangsfastsettes ved erklæring dersom farskap allerede er fastsatt etter barneloven, det vil si at farskap er etablert ved «pater est», tidligere erklæring, dom eller anerkjent farskap fastsatt i utlandet. I saker om endring av farskap etter barneloven § 7 vil det være behov for å

erklære farskap etter § 4 selv om farskap allerede er fastsatt etter barneloven. Det må derfor vurderes om det er behov for endringer for å kunne ivareta erklæring av farskap etter § 4 som utgangspunkt for endring av farskap etter barneloven § 7.

Paragraf 4 andre ledd foreslås endret slik at det presiseres at farskap kan erklæres på godkjent skjema eller i vedlegg til fødselsmeldingen. Dette kan forstås slik at det finnes et eget skjema som er vedlegg til fødselsmeldingen. I praksis gis erklæringen i et og samme skjema som fylles ut i forbindelse med fødselsmeldingen. Presiseringen bør i så fall være «som vedlegg» til fødselsmeldingen. Etter at det er innført elektronisk oversendelse av fødselsmelding til skatteetaten, vil ikke erklæringen bli sendt sammen med fødselsmeldingen og begrepet «vedlegg» kan være litt misvisende. Alternativt kan presiseringen være at farskap kan erklæres «i forbindelse med fødselen». Det har ingen praktisk betydning at erklæringen knyttes til selve fødselsmeldingen. Det avgjørende er at erklæringen tas i mot av lege/jordmor i forbindelse med fødselen.

I kommentarene til ny § 4 femte ledd fjerde punktum bemerker departementet at farskap ikke kan erklæres ved manglende påvist biologisk tilknytning eller DNA-test som viser at mannen ikke kan være far. Dette fremgår også tidligere i omtalen av de nye bestemmelsene. I forslag til lovtekst er det bare DNA-analysen som skal kunne medføre at erklæring ikke kan gis. Vi er usikker på om manglende påvist biologisk tilknytning skal bety noe annet enn en DNA-test som viser at mannen ikke kan være far. Det vises til at det benyttes «eller» i setningen.

Forslag til lovendringer

Til statsborgerloven § 4

Det vises til det som er sagt ovenfor under omtalen av merknader til de enkelte bestemmelsene. Det bør vurderes om medmor bør gå frem av lovteksten.

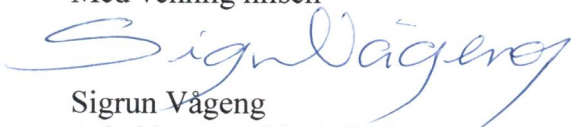
Til barneloven § 4 andre ledd

Det vises til det som er sagt ovenfor under omtalen av merknader til de enkelte bestemmelsene.

Til barneloven § 4 sjette ledd

Vi mener at hjemmelen for å gi forskrift om gjennomføring av ny § 81 andre ledd bør tas inn i § 81. Dette for å vise i bestemmelsen at det er hjemmel for forskrift og at det dermed kan være fastsatt forskrift.

Med vennlig hilsen

Sigrun Vågeng
Arbeids- og velferdsdirektør

Kjersti Monland
Ytelsesdirektør